

Štědroň, Miloš

Janáčkovo operní torzo Paní Mincmistrová

Musicologica Brunensia. 2010, vol. 45, iss. 1-2, pp. [223]-250

ISBN 978-80-210-5303-8

ISSN 1212-0391 (print); ISSN 2336-436X (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115263>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MILOŠ ŠTĚDRŮ, BRNO

JANÁČKOVO OPERNÍ TORZO PANÍ MINCMISTROVÁ

Cílem tohoto příspěvku není řešit příčiny toho, proč se Janáček vážněji zajímal o konverzačně vypjatou hru Ladislava Stroupežnického Paní mincmistrová, kterou poznal již v roce 1891. K záměru skicovat jednu scénu podle libreta, vznikajícího zjednodušením a zkrácením Stroupežnického textu, přistoupil až po kompozici čtvrté opery *Osud*. To jsou fakta, která už dříve posuzovali a interpretovali muzikologové, kteří se zabývali buď globálně problémem Janáčkových torz, nebo uvažovali přímo o některých. Základní informace v tomto směru přináší studie Theodory Strakové Janáčkovy hudebně dramatické náměty a torsa /Příspěvek ke genesi Janáčkovy hudebně dramatického díla. In: *Muzikologie 3*, sborník pro hudební vědu a kritiku, SNKLHU, Praha - Brno 1955. Již předtím napsala Theodora Straková studii Janáčkovy nedokončené opery. Příspěvek k soupisu Janáčkových hudebně dramatických skladeb. In: *ČMM*, ročník 36, Brno a 1951 na ni navazuje zatím nejobsáhlejší a nejpřesnější Janáčkův biograf John Tyrrell zejména v 1. dílu dvoudílné monografie *Janáček: Years of a Life. Volume I /1854–1914/. The lonely blackbird*. Faber and Faber, London 2006, str. 364–365, 673 a 739–740/.

Tento příspěvek má za cíl seznámit se čtením torza, nabídnout zájemci kritický přepis a současně mu umožnit nahlédnout do Janáčkovy rukopisné skici. Skica má místy charakter prvního náčrtu a některé zejména rytmické chyby komplikují přepis textu. Přesto se domníváme, že jde o Janáčkovský hudební text, jaký by neměl být zapomenut. Důvody uvádíme souhrnně:

1. příklon k „české“ historizující tematice je patrně způsoben jistou únavou z Janáčkovy venkovského i městského verismu /*verismo rustico i borghese*/.
2. Volba právě tohoto námětového okruhu svědčí o Janáčkově zřejmě vědomém příklonu k látce, která zdůrazňuje jazyk 16. století, instituce státní správy a mentalitu tehdejšího městského člověka.
3. Převážně recitativní operní technika sděluje poměrně hodně textu, některé výrazy jsou velmi komplikované a bez odkazu k hornickému prostředí humanistické Kutné Hory takřka nesrozumitelné /např. *maršejdník*/.
4. Skica je psána jako klavírní výtah se sóly jednotlivých nástrojů, která jsou jen zcela ojediněle.

5. Četnost textu, množství dobových historických reálií a asi stále častěji se dostavující pocit fádnosti a stereotypu – to všechno vedlo zřejmě k přerušení práce a posléze k jejímu opuštění.
6. I přesto je zajímavé moci studovat typ konverzační opery literárního původu, už proto, že dokladů k této hudební faktuře u Janáčka je poměrně velmi málo.
7. Torzo opery je také důležité pro studium nápěvků mluvy a přináší řadu poznatků pro možnost sledování přechodu z monologu a dialogu k imitaci nebo využití nápěvkových situací.

Přílohy:

A/ Faksimile Janáčkovy rukopisného zlomku

B/ Přepis faksimile

C/ Janáčkovy úpravy libreta z textu hry

JANÁČEK GEPLANTER OPER FRAU MUENZMEISTERIN

Der Autor bringt in diesem Beitrag ein unbekanntes und bisher nicht rekonstruiertes Bruchstück aus Janáček geplanter Oper Frau Muenzmeisterin. Ladislav Stroupežnickýs Drama lernte Janáček schon im Jahre 1891 kennen, aber diese Skizze entstand jedoch erst nach dem Jahre 1905. Ein archaischer Text sowie die Merzahl rhetorischer, komplizierter Sätze führten offensichtlich zur Resignation an diesen kompositorischen Plan.

Janáček's Absicht, diesen Stoff als Oper vorzustellen, analysierten namentlich Theodora Straková und John Tyrrell. Nähere und innerste Motive der Entstehung bleiben weiter unklar. Der Beitrag bringt das Faksimile und den rekonstruierten kritischen Noten-Text.

5 3

Hofmistr Páni nákladníci, narečijte za
klenbočo měkoni vchovají -

G. P.
ale oia, narečijte sčiváim, narečijte sčiváim, kateřiči sčiváim

Pro narečijte sčiváim a narečijte sčiváim, narečijte sčiváim, narečijte sčiváim

The image shows a page of handwritten musical notation for a voice and piano. It consists of four systems of staves. The first system has a vocal line and a piano accompaniment line. The second system has a vocal line and a piano accompaniment line. The third system has a vocal line and a piano accompaniment line. The fourth system has a vocal line and a piano accompaniment line. The lyrics are in Czech. There are some handwritten annotations and corrections throughout the score.

4.

aby mariojinka přijede z domů

Gau' miamis/pva

Kobylka clovik - jstlan/pstki

ve vrbat' mladý jemu se rodkem

Hofjunita

In jstlan by klavem

Jusinala klyho pami vrazovai

zalyta jstlan dympl...
zmi miosvil - polyx valon
aby nemobil...

5

Mincmistra
Ja jsem vesel jak rolník
sall' pány zápmi/ky es

*Chci přitvářet se
k vám*
Chci přitvářet se vám dělá se mnou
všelijak

*je povozník, zhrálac a frejtr
sukulačivěný zhrálac*
dík es ke

The image shows a handwritten musical score on aged paper, consisting of three systems. Each system includes a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (bass clef). The first system is labeled '5' in the top left and 'Mincmistra' on the left. The lyrics are 'Ja jsem vesel jak rolník' and 'sall' pány zápmi/ky es'. The second system has lyrics 'Chci přitvářet se k vám' and 'Chci přitvářet se vám dělá se mnou všelijak'. The third system has lyrics 'je povozník, zhrálac a frejtr sukulačivěný zhrálac' and 'dík es ke'. The handwriting is in cursive, and the score includes various musical notations such as notes, rests, and clefs.

8.

del. mos.

accel.

Hvězdy je světlo mladá spása paměť těla a oblačky
Tímto světem nenašel jsem

ocestně se chová
Tímto světem nenašel jsem

prospěšně
nemá sprotun aby u něm nebylo krásy krásou

9.

Mincmistr (vážně)

Štokár

Min. Je móm srod je loj p' dóm k' d' p' a. r' p' a. j' a. a. f' o. l' e. h' j' m' i. p' e. l' e.

Kříd. k' o. u. l' k' u. l' f' s' a. i. n' j' e. j' s' a. t' i. l' s' e. n' k' l' o. n' a. j' o. l' a. h' i.

For' d' i. z' e.

Viola

This system shows the first two measures of a piece. The top staff is a single line for Viola, which is currently silent. The bottom two staves are for piano accompaniment. The piano part features a melodic line in the right hand with eighth-note patterns and a simple bass line in the left hand.

This system is separated from the previous one by a double bar line. It contains two measures of piano accompaniment. The right hand has a complex melodic line with sixteenth-note runs and a triplet of eighth notes. The left hand has a sixteenth-note accompaniment pattern. The system ends with a repeat sign.

This system is also separated by a double bar line and contains two measures of piano accompaniment. The right hand features a series of chords, while the left hand has a simple accompaniment. The system concludes with a repeat sign.

2

11

14

Hofmistr

Rá - čil jsi mne

ossia

o - be - sla - ti

Mincmistr

pa - ne mi - ncmi - stře před se - be o - be - sla - ti A - bych zpráv ji - stých na - byl

24

zda pá - ni ná - kla - dní - ci ně - če - ho po - dni - kli

27 *ossia*

K re - tu - ňku ma - rše - jdní - ka Br - tni - cké ho

K re - tu - ňku ma - rše - jdní - ka Br - tni - cké ho

30

Pá - ni ná - kla - dní - ci ma rše - jdní - ka za - tra - ce - na kla - dou - ce

4

36

ni - če - ho si ne - trou - fa - li

ossia

ne - vím z čí

A - le vče - ra ne - vím z čí na - bá - dá - ní ně - ja - cí šte - jgí - ři

48

ha - štlé - ři o - dvě - žní po rů - znu se sbě - hli a ja - li se sří - ce - nou

54

ša - chtu i što - lu v no - vě pro - se - da - ti a - by ma - ře - jdní - ka

ossia

Pani
Mincmistrová

při ži - vo - tě re - to - va - li U - bo - hý ten člo - věk zů - sta - vil po so - bě

zů - sta - vil po so - bě

66

ve vdo - vství mla - dou že - nu se si - ro - tkem ko - je - ňá - tkem

6

73 Hofmistr

Ta ža - lo - sti - vě by hla - dem zmi - ra - la

ossia

78

Kdy - bys pa - ní vzne - še - ná ne - by - la ji ště - dře

ossia

82 *paní mincmistr. pokyne rukou aby nemluvil.....* Mincmistr

o - bmy - sli - la Já, pa - ne o - be - slal jsem na dne - šek ta - ké pá - ny

84

še ptmi-stry Chci při-trž u-či-ni-ti těm di-vo-kým

88

vý - stu-pkům jež pro-vo-zu-je vý-tr-žník zhý-ra-lec a fre-jíf Mi-ku-láš

92

Paní
Mincmistrová

Da-či-cký z Heslova Že je pan Da-či-cký muž na smy-slech by-strý

8

97

svě - ta zku - še - ný v li - te - rním u - mě - ní

100

Mincmistr

a ja - zy - cích sta - rých Že pán Da - či - cký e - va - nge - li - cké - ho re - li - gi - o - nu

104

mo - je pa - ní ma - nže - lka vždy jej o - cho - tně vy - mlou - vá **rázně** Já a - le

110

pa-nu Da-či-cké-mu v je-ho vý-stu-pcích dá-le fo-lko-va-ti ne-mo-hu

114

Sou-zen bu-de za to, že o - ne - hdy před

118

klá-šte-rem se-dle-ckým z bu-jno-sti a ná-si-lně po-lí-bil po-če-stnou

10

122

pa - ní Žo - fku ma - nže - lku pre - gé - ře To - bi - á - še Tří sky

127

Paní
Mincmistrová

A pro ten šprým by měl ci - tý - ro - ván být před prá - vo mě - stské

132 Hofmistr **Allegro**

(baryt.) Li - dem jde řeč, že mla - dá spa - ni - lá pa - ní Žo - fka s o - bsta - ro - žným

137

Tří - skou ví - ry ma - nže - lské ne - za - cho - vá - vá

140

a sce - stně se cho - vá s Da - vi - dem Wo - lfra - mem

143

Mincmistr

toť u - tr - ha - čství o - ha - vně

12

146 accel..

ji - stě pu-ště-né pod - o - bo - jich

Paní
Mincmistrová

I - nu pa - ne Vi - lé - me jet' sta-ro - by - lé pro-po - vě - dě - ní

150 (pí. Minc.)

Ne - ní špro-chu a - by v něm ne-by-lo pra-vdy tro-chu

153

Po mém sou - du je ten pan Da - vid Wo-lfram ně - ja - ký o - bmy - sl - ný a

159 *Mincmistr (vážně)*

fo - rte - lný mu - ži - ček Je - ho Mi - lost král Ru - dolf

165

sám jej rá - čil sem k Ho - rárn po - sla - ti

170 *Paní Mincmistrová*

tr

6

L. STROUPEŽNICKÝ:

Mincmistr (vstane, jde mu v ústrety, podá mu ruku a pokyne, aby se posadil; zároveň mluví): Abych zpráv jistých nabyl, zda páni nákladníci šachty, řečené »Červený lev«, něčeho podnikli k retuňku maršejdníka Brtnického, který tam před pěti dny skrze výbuch jedovatého povětří dolového zasut byl.

Hofmistr: Páni nákladníci, maršejdníka za ztracena kladouce, ničeho si netroufali. Ale včera prý nějací štejíři a haštléři odvážní, nevím z čí nabádání, z ~~Kaňku~~ porůznu se sběhli a jali se sřícenou šachtu i štolu v nově prosedati, aby prý ~~buď~~ maršejdníka při životě retovali ~~nebo aspoň~~ mrtvé tělo k pohřbu křesťanskému vyhledali.

Paní mincmistrová: Úbohý ten člověk zůstavil po sobě ve vdovství mladou ženu se sirotkem kojeňátkem.

Hofmistr: Ta žalostivě by hladem zmírala, kdybys, paní vznešená, nebyla jí z ~~lásky křesťanské~~ štědře obmyslila ~~dvěma pecny chleba bílého a pěti kopami grošův českých.~~

Paní mincmistrová (pokyne rukou, aby o tom nemluvil).

PANÍ MINCMISTROVÁ.

7

Mincmistr: Já, pane hofmistře, obeslal jsem na dnešek také pány šepmistry, ~~kteří v tomto měsíci rozsuzují rozepře městské a třešín výstupky všeliké~~ (Rázně.) Chci přitřž učiniti všem těm divokým výstupkům, jež na Horách Kutných na potupu řádu dobrého a poctivých lidí pohoršení provozuje výtržník, zhýralec a frejír Mikuláš Dačický z Hslova.

Paní mincmistrová: ~~K vyrovnání váhy spravedlnosti~~ dlužno však dosvědčiti, že jest pan Dačický muž na smyslech bystrý, světa zkušený a v literním umění, ~~v~~ jazycích starých nad mnohé mistry ~~a bakaláře~~ učený a ~~sběhlý~~.

Mincmistr (k hofmistroví): Že pan Dačický evangelického jest religionu, moje paní manželka, ~~téhož religionu jsouc vyznavačkou horlivou, vždy pana Dačického ochotně z jeho neřestí vymlouvá.~~ (Rázně.) Já však, jenž k pravému religionu katolickému se hlásím a věrným jsem služebníkem Jeho Milosti císaře a krále Rudolfa, já panu Dačickému v jeho výstupcích dále folkovati nemohu, ~~a nesmím. Také souzen bude za to, že onehdy před klášterem sedleckým z bujnosti a násilně políbil počestnou paní Žofku, manželku pregéře mince Tobiáše Třísky.~~ jei

8

D. STROUPEŽNICKÝ:

Paní mincmistrova: A pro ten šprým by měl citýrován býti před právo městské?

~~**Mincmistr:** Tříška vžnesl žalobu před pány šepmistry z nářku cti ženy počestné (K hofmistrovi.) Nás oba, té pohorslivé případnosti svědky očitě, na svědomí dožaduje.~~

~~**Hofmistr:** Bodejž byl Tříška tak bezpečen její poctivosti! Lidem jde řeč, že mladá a spanilá paní Žofka, kteráž jen k vůli světské mamoně s obstarožným Tříškou oddati se dala, víry manželské jemu nezachovává a scestně se chová s Davidem Wolframem, rud a kyzův horních šmelcírém kumštovním.~~

Mincmistr (prudec): Toť utrhačství jest ohavné, jistě zoumysla puštěné od podobojích, ~~neboť paní Žofka, Wolfram i Tříška religionu jsou katolického.~~

Paní mincmistrová: Inu, pane Viléme — jeť starobylé to propovědění: »Není šprochu, aby v něm nebylo pravdy trochu.« Nu, a po mém soudu je ten pan David Wolfram jistě nějaký obmyslný a fortelný mužíček.

Mincmistr (vázně a přísně): Jeho Milost císař a král Rudolf sám ráčil jej sem k horám poslati,

PANÍ MINCMISTROVÁ.

9

~~aby zde alchymistickým kumštem svým jalové perky a kyzy ušlechtoval, šmelcoval a ve stříbro měnil. Týž Wolfram byl v zemi saské, v horním městě Freyburku hutmistrem; a že ten kumšt jeho s velkým užitekem se potkal, to svými atesty a pasporty, které u mne deponýroval, poctivě doložil a dokázal.~~

Paní mincmistrová (ironicky): Nu, a zde na Horách již od několika měsíců ve své huti, kamž noha člověka smrtelného vkročiti nesmí, na košty Jeho Milosti císařské tajemně šmelcuje a už mnoho tisíc dolarů dobrého rázu kumštovně prošmelcoval, ale dosud nic užitečného nevyšmelcoval.

Mincmistr (určitě): Ale vyšmelcuje. Alchymistům Jeho Milost císařská dobře vrozumívati ráčí.

VÝSTUP 2.

Zdeněk. Předešlí.

Zdeněk (vejde středem a oznamuje): Pan šmelciř Wolfram prosebně Vaši Milost vyhledává. A také